

Troballa excepcional d'un conjunt funerari de la noblesa catalana al Reial Monestir de Santes Creus

written by David Folch | 28 de febrer de 2024

El Departament de Cultura i la Fundació "la Caixa" han presentat la troballa excepcional que s'ha realitzat en el marc de les obres de restauració del claustre gòtic del Reial Monestir de Santes Creus (Aiguamúrcia, Alt Camp), actualment en marxa. Una troballa totalment inesperada que ha tret a la llum un conjunt funerari insòlit. La consellera de Cultura, Natàlia Garriga, acompanyada de la directora general adjunta de la Fundació "la Caixa", Elisa Durán, han visitat les obres de restauració.

Les restes funeràries, intactes, s'han localitzat en l'interior dels sarcòfags de la galeria nord del claustre corresponents a membres de la noblesa catalana dels segles XIII i XIV, enterrats a Santes Creus arran de la decisió dels reis Jaume el Just i Blanca d'Anjou de convertir el monestir en panteó de la reialesa catalana.

La consellera Garriga ha afirmat que aquestes obres de restauració han posat de manifest "més que mai, que el patrimoni és una cosa viva" i que per això les institucions encarregades de la seva posada en valor, la seva recerca i la seva difusió "han d'estar sempre alerta" per tal "d'acostar la ciència i el nou coneixement a la societat, perquè siguin patrimoni cultural de tots". Garriga també ha agraït a totes les institucions i a totes les persones, com ara arquitectes, tècnics de patrimoni i investigadors, "de vegades invisibles, però totalment imprescindibles", que han fet possible la troballa.

D'altra banda, la directora general adjunta de la Fundació "la Caixa", Elisa Durán, ha afirmat que es tracta d'una "troballa excepcional que introdueix una nova visió del nostre passat". La restauració, en la qual la Fundació "la Caixa" contribueix a través del programa Temps de Gòtic, "permet recuperar una part molt important de la història medieval, lligada amb la importància de l'ordre del Cister", ha ressaltat Durán.

La descoberta es va realitzar el passat mes d'octubre durant els treballs de desmuntatge dels sarcòfags per a la seva restauració. Recordem que les obres de restauració del claustre es van iniciar l'abril de l'any passat. Una intervenció que té l'objectiu de resoldre les patologies del claustre, tot assegurant la conservació del conjunt mitjançant la impermeabilització de les cobertes i la millora dels sistemes de drenatge de l'aigua. L'actuació té un cost de 3.665.543 d'euros, dels quals el Departament de Cultura en finança 2.165.543 euros i la Fundació "la Caixa" 1.500.000 en el marc del programa "Temps de Gòtic".

El conjunt funerari

El conjunt de 6 sarcòfags és estilísticament bastant unitari. Corresponien, d'acord amb l'heràldica que apareix a la decoració frontal i a les cobertes dels sarcòfags, a les famílies Cervelló, Cervera, Queralt, Puigvert, Montcada i altre cop Cervera, tot ells pertanyents a la noblesa mitjana-alta catalana i actius entre els segles XIII i XIV.

Els diferents enterraments localitzats es van trobar en molt bon estat de conservació. A excepció d'un sepulcre més modern on van sortir les restes remogudes, la resta de sarcòfags no s'havien obert des del darrer cop que s'hi va dipositar un difunt i, per tant, es conservaven intactes, sense profanacions. Això ha permès extraure mostres de teixits, tèxtils i restes òssies, l'anàlisi de les quals aportaran informació valuosa sobre els 8 individus enterrats.

Per tant, un conjunt excepcional per la uniformitat cronològica i de classe social dels personatges, per la diversitat de casuístiques funeràries, per la bona conservació tant de les restes òssies com dels teixits humans o dels tèxtils que embolcallaven els cossos i per la conservació d'objectes singulars.

Els objectius de la recerca

L'equip de recerca, liderat per l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura, està format per un arqueòleg, una antropòloga i un restaurador i altres especialistes. També compta amb els professionals del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya per temes de conservació preventiva i tractament de restes tèxtils i fustes, i amb la participació de l'Hospital Pius de Valls per a la realització de proves diagnòstiques a través de la imatge.

Al marge de la restauració dels sarcòfags, s'ha iniciat un estudi arqueo-antropològic que ha de permetre conèixer, al màxim que sigui possible, qui eren els nobles sepultats i quines eren les seves condicions de vida i treball, quina era la seva dieta i quines patologies van patir, entre d'altres aspectes de la seva quotidianitat.

Una recerca de caràcter científic que, en paral·lel, es complementarà amb els resultats dels estudis de caràcter històric, iconogràfic i heràldic. L'excepcionalitat de la troballa (un conjunt funerari d'aquestes característiques completament inviolat) també obre nombroses perspectives d'estudi respecte als sistemes d'enterrament de la noblesa medieval catalana i dels rituals funeraris associats.

Aquest estudi, com ja ho va ser el de les Tombes Reials de Santes Creus l'any 2010, quan es va portar a terme l'estudi de les tombes dels reis Pere Gran i de Jaume el Just i la reina Blanca d'Anjou, es pot convertir en una recerca de referència

en l'àmbit de la investigació arqueològica sobre grups socials d'època medieval i ritualitat funerària.

Les obres de restauració del claustre

Pel que fa als treballs de restauració, aquests avancen segons el previst. Les intervencions es duen a terme a tots els àmbits del claustre: les naus laterals, els sepulcres, les creueries, les voltes, els paviments i el lavatori. Una de les principals actuacions d'aquesta primera fase d'obres és l'eliminació de les humitats a la coberta d'aquest sector de l'edifici, que eren l'origen de nombrosos problemes en forma d'humitats, sals solubles i fongs.

El projecte també inclou la restauració dels paraments i elements ornamentals, la restauració del lavatori, el condicionament del pati central, la millora de la il·luminació i tot un seguit d'excavacions.

Els treballs de restauració conviuen amb la visita pública. Així, mentre durin les obres, el monument obre amb normalitat i les visites guiades s'adapten a les circumstàncies. Alhora, s'ha instal·lat una càmera i una pantalla a l'espai de restauració dels sarcòfags per permetre als visitants veure en directe com es du a terme la restauració del material petri.

Temps de Gòtic

El Departament de Cultura i la Fundació "la Caixa" tenen un acord de col·laboració amb el programa "Temps de Gòtic", el qual té com a objectiu realçar, millorar i conservar el llegat patrimonial gòtic de Catalunya mitjançant la restauració, protecció i difusió d'aquest patrimoni. El programa, finançat per l'entitat filantròpica disposa d'una dotació de 6,34 milions d'euros i actua en una desena de monuments i béns artístics. Entre ells, hi ha la restauració i adequació museogràfica del frontal florentí de la Seu de Manresa (Bages), la restauració de l'església de Sant Llorenç de Lleida (Segrià), la restauració d'un tram de la Muralla de

Tortosa, de la Catedral de Santa Maria i dels Reials Col·legis de Sant Jaume i Sant Maties de Tortosa (Baix Ebre), entre altres.

Podeu descarregar imatges en aquest enllaç: <https://we.tl/t-47lenAJHnB>